

הערברבית - סכנה לזהות של הפלסטינים בישראל

אנס אבודעבס 18.08.2015 20:00

רוצה אני להאמין שהשר נפתלי בנט אכן רוצה לקדם את החינוך בחברה הערבית בישראל, לא משום שהוא התחיל לאהוב ערבים, חלילה, אלא כחלק מהאידיאולוגיה שלו, ששיפור בתנאי מחייתם יביא לשחרור מעט אוויר מסיר הלחץ, שמא יתפוצץ.

לכן היתה זו בשורה לא נעימה, כאשר שר החינוך הודיע כי "משנת הלימודים הקרובה ילמדו תלמידי המגזר הערבי את השפה העברית כמקצוע חובה מגן הילדים ועד י"ב". ההחלטה נומקה בכך, שבעיית השפה בקרבנו, הערבים, היא מכשול תעסוקתי ואקדמי בדרכנו לשוויון המיוחל. הפלא ופלא — "הבית היהודי" מובילה אותנו אל הדו-קיום וצמצום הפערים, איך לא חשבו על זה קודם.

כמי שמעורה בחיי האקדמאים בחברה הערבית באוניברסיטאות בישראל, אין לי ספק כי יש בעיה בנוגע לשפה העברית, וצריך לטפל בה. אך הבעיה הזאת לבטח לא תיפתר בדרך שמתכנן משרד החינוך — תגבור לימודי השפה — אלא רק באמצעות שיפור כללי של מערכת החינוך בבתי הספר ביישובים הערביים, שמופלים וסובלים מהזנחה רבת שנים הן במבנים ובכיתות לימוד והן בכל הנוגע ליסודות הפדגוגיים.

במקום להשקיע בכל אלה, מחליטים במשרד לשפוך 30 מיליון שקלים על תוכנית שלא תקדם את החינוך ותוצאתה העיקרית (שבנט אולי מעדיף אותה), תהיה פגיעה בשפת האם של התלמידים הערבים. גם כך השפה הערבית הספרותית (אל-פוסחה) היא מבחינתם כבר מזמן בגדר שפה שנייה, השפה הראשונה היא בדרך כלל הערבית המדוברת, המשלבת בתוכה הרבה מן השפה העברית, עד כדי כך שאפשר כבר לקרוא לה "עברבייה", או ה"ערברבית". שפה זו, שבה מבליחה מלה בעברית בכל משפט, היא הערבית שבה מדברים הצעירים בינם לבין עצמם.

התוכנית החדשה אמורה לשים דגש מיוחד על חיזוק מימונויות הדיבור וההבנה, כבר מהגן, אך אין לי ספק שיהיה קשה לתלמיד ללמוד שתי שפות חדשות במקביל. מחקרים מראים אמנם כי דבר זה הוא אפשרי, אך ספק אם מערכות החינוך ביישובים הערביים יכולות להתמודד עם האתגר. משמעות הדבר תהיה פגיעה בלימוד מקצועות אחרים, הנחוצים לא פחות להשתלבות והצלחה בלימודים.

לצד כל אלה, צעד כזה משמעותו פגיעה חברתית ופגיעה בזהות הפלסטינית של החברה הערבית, שנפתלי בנט ודאי לא יצטער עליהן. השפה היא מרכיב ראשון במעלה בזהות המקומית שלנו כחברה, והמשך הפגיעה בה תקל על הקניית ערכים שונים ואולי מנוגדים, ולבסוף — על קידום הישראליזציה. כך נוצרת חברה ערבית המתנכרת לעמה הפלסטיני הרחב, ומתבדלת מהעולם הערבי, שהיא שייכת גם אליו.

לימוד השפה העברית שימש מאז ומתמיד סוכן חשוב בעיצוב דמותם וזהותם של הערבים, בייחוד כשמדובר בלימודי העברית כשפת חובה בבתי הספר הערביים. חוקרי חינוך מצביעים על כך, שהלימוד נועד להשתית הבנה בין היהודים לערבים, ולחזק את נאמנותם של הערבים למדינת ישראל: התלמידים למדו יותר נושאים הקשורים ביהדות ופחות חומרים הנוגעים לתרבות הערבית. היצירות הנלמדות בשירה ובפרוזה תורמות להזדהות הלומדים עם הדמויות המייצגות את המרחב הישראלי. לעומת זאת, בבתי הספר העבריים דוחים על הסף את לימוד השירה והסיפורת הפלסטיניות, כדי לא להיחשף לעולמם של בני העם הפלסטיני שמעבר לקו הירוק, לזהותם ולתרבותם.

במשרד החינוך יודעים זאת היטב, אך בוחרים לזרות חול בעינינו, בסיפורים על סטטיסטיקות

המלמדות שהערבים לא נחשפים מספיק לתכנים בעברית מחוץ לכותלי בית הספר. מי אמר שהם צריכים להיחשף יותר דווקא בבית הספר היסודי? למה שלא יהיו לנו מתנ"סים עם פעילויות בערבית, תיאטרון בשפת האם שלנו, קולנוע עם התרבות שלנו, חיי חברה שלמים שמדברים אלינו ללא פגיעה בתרבותנו ושפתנו?

במקום זאת מנסים לעברת את שפתנו, כפי שעוברתו שמות של מקומות ויישובים אפילו אם הם כתובים באותיות ערביות, ואז לומר לנו, הערבים, ש"אתם הרי יודעים עברית, אז תשתמשו במה שיש במקום שנתאים עבורכם". כך לא יוצרים דו־קיום, זהו מתכון לחד־קיום.

מצפה אני לשמוע קול זעקה מהאמונים על החינוך בחברה הערבית. לא ייתכן שיובילו אותנו אל פי התהום הזאת ואנחנו נלך לשם כעדר צאן. הדרך הזאת מובילה לפגיעה חמורה ברמת החינוך, ברמה האקדמית ובמצבנו החברתי־הלאומי כפלסטינים כאן.

אין פסול בידיעת השפה העברית. לדעתי, חובה לשלוט בה ככל שניתן, ואני מעודד את ההשתלבות שלנו באוניברסיטאות בישראל, במקום הנהירה לחו"ל. אך לא בדרך הזאת, שרק תעמיק את האי־שוויון הקיים. עלינו להעמיק את הקשר עם השפה הערבית, וכך נשפר גם את לימודי שאר המקצועות. נתוני ההצלחה בבחינות הבגרות מראים בבירור היכן צריך להשקיע את המאמצים והתקציבים. לטיפולך, יא בנט.

הכותב הוא סטודנט לתואר שני בתקשורת באוניברסיטת בן־גוריון בנגב, ממקימי היוזמה أسوة Oswa למען השפה הערבית ויו"ר אגודת האקדמאים ברהט